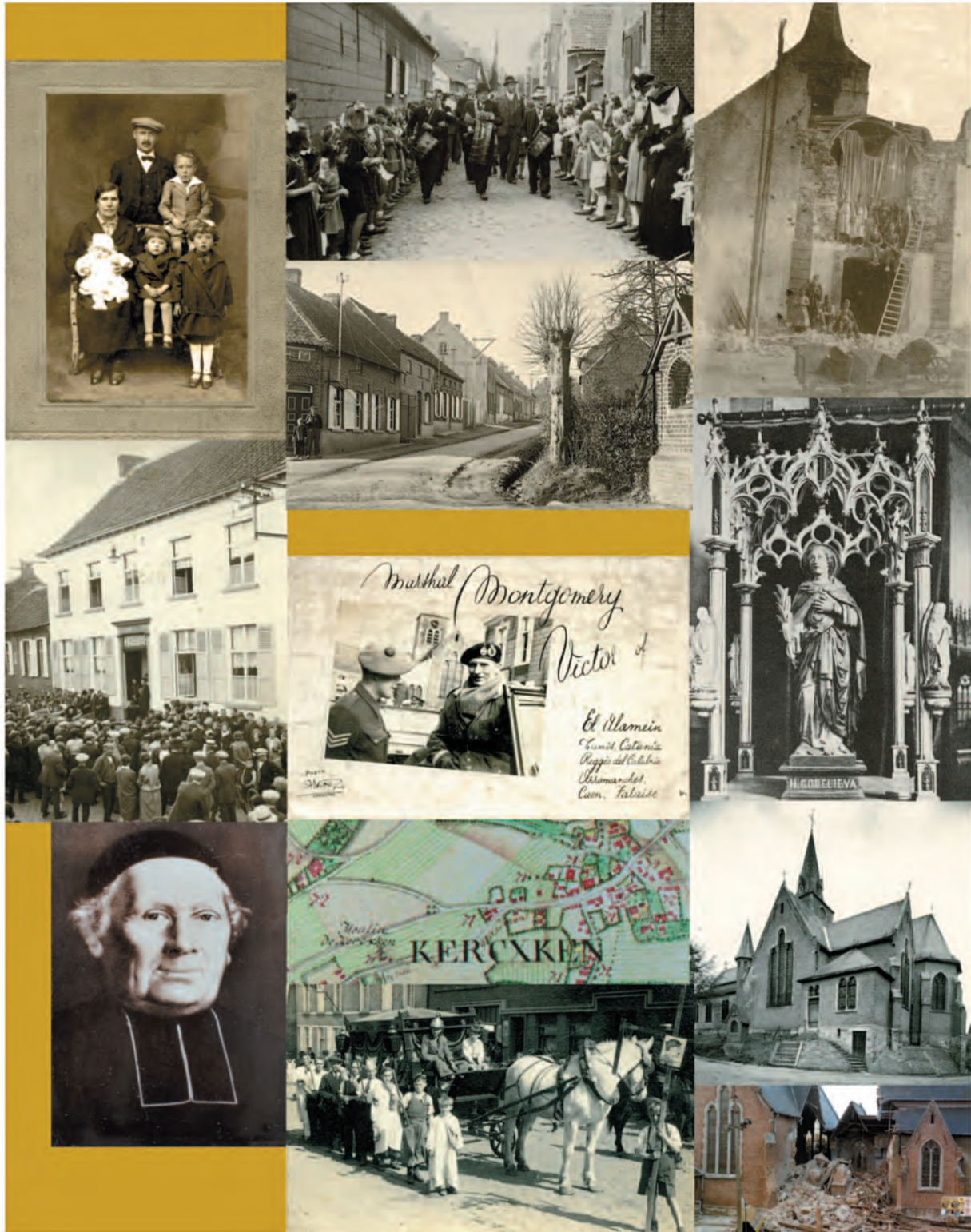

HEEMKUNDIGE KRING

Haaltert & deelgemeenten

Werkgebied: Denderhoutem, Haaltert, Heldergem,
Kerksken, Terjoden

Heemkundige Kring Haaltert
3-maandelijks ledenblad
38e jaargang 2018 - nr. 4

Redactie:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Voorzitter - Secretariaat
Willy De Loose
0472/809 912

Medewerkers:

Denderhoutem:

Luc Pots
Hans Sonck

Haaltert:

Wim Allaer
Toon Bockstaele
Jan Paul De Graeve
Rik De Schepper
Raf Hendrickx
John Scheerlinck
Marc Stalpaert
Christophe Provost
Staf Versavel

Heldergem:

William Minnaert
Tony De Rijck - taalcorrector

Kerksken:

Joris De Kegel

Documentatiecentrum:

Warandegebouw
Sint-Gorikspein 17 - 9450 Haaltert
Elke donderdag en eerste zondag
van de maand van 10 tot 12 uur
uitgezonderd juli en augustus en feestdagen

Ruiladres:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Lidmaatschap: € 12
Steunend lid: € 18 - Erelid: € 25
Rek.nr. BE40 4395 0830 6163
Heemkundige Kring Haaltert
E-mail: info@hkhaaltert.be
Website: www.hkhaaltert.be

Heemkundige Kring Haaltert

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar teksten.
Teksten mogen overgenomen worden mits bronvermelding.
HK Haaltert is lid van 'Heemkunde Oost-Vlaanderen'.

*Met de steun van de provincie Oost-Vlaanderen
en van de gemeente Haaltert.*

HERNIEUWING LIDMAATSCHAP

In dit laatste nummer van 2018 zit
het overschrijvingsformulier voor het
hernieuwen van je lidmaatschap
voor 2019.

Wij hopen dat in de vorige nummers
er toch enkele bijdragen waren die je
interesseerde. Wij blijven grasduinen
in het verleden van onze
deelgemeenten om opnieuw vier
nummers klaar te stomen.
Hopelijk blijf je ons steunen,
waarvoor onze oprechte dank!

*Aan al onze lezers
een vreugdevolle Kerst
en een gelukkig 2019*

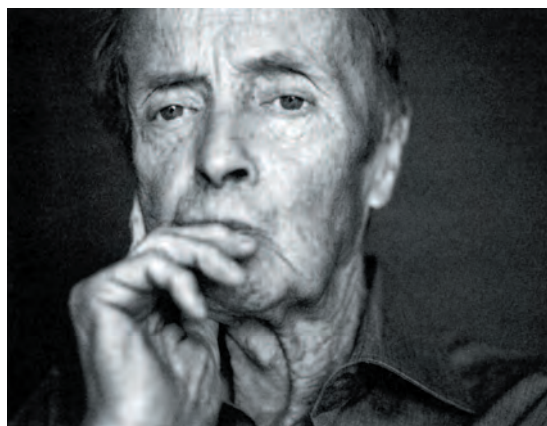

Foto Tom Keymeulen

IN MEMORIAM ROGER DE TROYER

OP WOENSDAG 19 SEPTEMBER NAMEN WIJ AFSCHIED VAN ONZE ACTIEVE MEDEWERKER VAN HET EERSTE UUR, ROGER DE TROYER.

HIJ WERD GEBOREN IN HELDERGEM OP 13 FEBRUARI 1931 EN OVERLEED TE AALST OP 13 SEPTEMBER 2018.

HET MAG GEZEGD, HET IS EEN ENORM VERLIES VOOR ONZE VERENIGING, VOORAL VOOR DE DEELGEMEENTE HELDERGEM, 'ZIJN ELJERGEM', AAN DEWELKE HIJ ZO VERKNOCHT WAS. ZIJN GESCHIEDKUNDIGE BIJDRAGEN OVER ZIJN GEBOORTEDORP ZIJN NIET TE TELLLEN. SINDS HET EERSTE NUMMER VAN ONS TIJDSCHRIFT IN 1981 VERSCHIEEN ER GEEN ENKEL NUMMER ZONDER EEN BIJDRAGE VAN ROGER.

HELDERGEM IN OUDE PRENTKAARTEN, DE HERDENKING '900 JAAR HELDERGEM', HET BEELD 'DE FRANSMAN', ZIJN PUBLICATIE 'OE ZEGGEN MEN 'T OMMEL IN 'T ELJERGEMS', DE 'GEZINSRECONSTRUCTIE VAN HELDERGEM', DE BEWERKING VAN DE 'PAROCHIEREGISTERS' EN ZIJN MEDEWERKING AAN 'BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN HELDERGEM' ZIJN PIEKMOMENTEN IN ZIJN HEEMKUNDIGE BEDRIJFVIGHEID.

OOK EEN PASSUS UIT DE HOMMAGE VAN ZIJN ZOON GUY TIJDENS DE EUCHARISTIEVIERING, TOONT ZIJN INTERESSE VOOR GESCHIEDENIS: 'IK HERINNER ME HOE WE TWEE JAAR GELEDEN SAMEN NAAR HET OORLOGSMUSEUM IN KLERKEN GINGEN, WAAR JE ONDANKS JE KANKER, HELEMAAL OPLEEFDE EN ONOPHOUDELIJK VERTELDE OVER DE OORLOG AAN DE JONGE LERAAR DIE HET MUSEUM OPENHOUDT. DIT WAS JE LIEVELINGSPLEK. GESCHIEDENIS. EN DIE LIEFDE VOOR GESCHIEDENIS HEB JE ZONDER TWIJFEL DOORGEGEVEN AAN MIJ EN OOK AAN JE KLEINDOCHTER MAURA. EN DAAR BEN IK JE HEEL

DANKBAAR VOOR. WE ZULLEN ERVOOR ZORGEN DAT JE ZORGVULDIG OPGEBOUWD ARCHIEF NIET VERLOREN GAAT EN OPEN STAAT VOOR IEDEREEN DIE ZICH WIL VERDIEPEN IN DE GESCHIEDENIS VAN HELDERGEM EN JE FAMILIE'.

GOEIE VRIEND, WIJ ZULLEN JE MISSEN, JE ZAL ONS NIET MEER BEGROETEN MET JE KWINKSLAG VAN: "WILLY, IK EM E KLEI VROUGSKEN".

WIJ BLIJVEN ROGER GEDENKEN MET ONEINDIGE DANKBAARHEID.

WIJ BIJDEN AAN DE KINDEREN, KLEINKINDEREN EN FAMILIE NOGMMAALS ONZE OPRECHTE DEELNEMING AAN.

Miejster Provost, alias "de Pro" van Denderhoutem

° 30.II.1934 - † 10.OI.2010

Wie in de reeks van bekende en verdienstelijke dorpsgenoten niet mag ontbreken is "*Miejster Provost*": zijn inzet voor zijn en ons Atom is gewoon legendarisch.

En dat is inderdaad zo, Willy was vergroeid met Atom, hij was er geboren en getogen en heeft er zijn ganse leven doorgebracht. Hij hield van de "*meesjken*" van Atom zoals de "*meesjken*" van Atom van hem hielden. Als er in de gemeente iemand een applaus verdiende voor zijn sociale en culturele inzet, dan was hij het wel.

Willy Provost was een bezige bij: jarenlang was hij een alom gerespecteerde schoolmiejster, filosoof, auteur / acteur / regisseur, ondernemer en levensgenieter, altijd bereid voor een kwinkslag. Een man met heel wat boekenwijsheid, veel levenswijsheid en daarbij vooral een grote dosis gezond boerenverstand.

Na werkzaam geweest te zijn in de vrije katholieke school in den Borrekent verhuisde hij in 1962 samen met de jongens en andere leerkrachten naar

Schooljaar 1958-59, Jongensschool Borrekent

zittend: Freddy Bael, Freddy Van den Eynde, Eric Van Schandevijl, Herman Goubert, René Adriaens en Walter Coppens.

1e rij: Jozef Van der Donck, André Capiou, Hugo Van Cromphaut, Maurice Cagneau, Jozef Meert, Lucien Goossens, Freddy Janssens en Jozef Redant.

2e rij: Willy D'Haeseleer, Freddy Kiekens, Maurice Van der Meeren, Freddy Wijnant, Albert Baeten, onb., Hugo Wijnant en Wilfried De Man.

3e rij: Gilbert Eeckhout, Luc Muylaert, Paul Allaer, Paul Van Hecke, Willy Eeman, Frans Meert en Wilfried Janssens.

de lokale afdeling van het Ninoofse Sint-Aloysiuscollege. Hiernaast een klasfoto uit 1958 van een nog piepjonge klastitularis Willy Provost in de jongensschool Borrekent met Inmiddels allemaal potentiële of effectieve OKRA-leden.

Personeel Sint Aloysiuscollege Basisschool Denderhoutem
Schooljaar 1972-73
zittend: Mevr. Geerts, directeur Edgard Huylebroek,
Principaal Taelemans, M. Maesschalck.
staand: W. Provost, J. Capiou, L. Machtelincs en L. De Wit.

Kwatongen beweren dat hij het eerste lerarenlokaal "*avant la lettre*" installeerde in Café 't Hoeksken bij Beirken (Bevernage) en Zoë (Paternoster) en er niet voor terugdeinsde om het zelfs "*op e rappeken*" tijdens de speeltijd te bezoeken wanneer hij vond dat de lucht in zijn klas "*te droog*" werd.

Om de hypotheek van de nieuwe parochiale zaal te betalen werd in mei 1953 de toneelbond opgericht door onderpastoor De Wolf en Albert De Gendt, het schoolhoofd. Willy Provost werd één van de jonge bezielers. Van statuten en opdrachten was geen sprake: het was repeteren en nadien tot stukken in de nacht kaarten en bakschieten. De schamele decors werden uit karton gemaakt en enkele zware lampen fungeerden als schijnwerpers. De volgelopen zaal gierde het uit van de pret als ze hun eigen mannen zagen spelen.

In 1967 maakte hij met zijn leerlingen ter gelegenheid van carnaval een reuzenkop in papier-maché die hij Free de Turfboer noemde. Toneelbond regisseur Paul Cieters maakte nevenstaande reeks

prachtige zwart-wit foto's. De Willy bracht de kop mee naar de BRT-uitzending "*Spelevaren*" in Halle en deed er een oproep tot de kijkers om het reuzenlijf in elkaar te helpen timmeren. Een kijker uit Mariakerke-bij-Gent reageerde gunstig.

In datzelfde jaar stichtte hij ook het feestcomité dat achteraf verschillende andere initiatieven zou nemen, zoals een jaarlijkse Turfboerverkiezing en de organisatie van de Turfboerstoet, waarin de Denderhoutemse reus zou opstappen. Hij was er zeer fier op en Atom had weer een volksfeest.

In 1972 werd met overweldigend succes het stuk "*Requiem of Detroit*" opgevoerd. Willy had het zelf geschreven tijdens zijn zeer lange revalidatieperiode van rugletsels na een zware val uit zijn kerselaar. En... Willy Provost was de toneelbond, onwrikbaar in goede en kwade dagen. Vergeten wij ook de vele stukken niet die hij schreef voor het door hem opgerichte toneelgezelschap van de gepensioneerden waarmee hij de rusthuizen in de omgeving bezocht.

Zijn *"Wilde Vespers"* waar hij zich in uitleefde, schreef hij meestal 's nachts. Velen voelden zich niet op hun gemak als hij in zijn *"pasterskliejer"*, zijn neusbrilletje en zijn kandelaars ten tonele verscheen,...wat gaat hij nu vertellen? Maar het was steeds (voor sommigen groen-)lachen geblazen.

Toen de fusie er in 1976 kwam, was hij bedroefd omdat zijn Atom moest fusioneren met Haaltert, *"die van over de beek"* (hij zou in zijn Wilde Vespers de Atomse politici meer dan de mantel uitvegen in hun keuze voor de onbestuurbaarheid). Toch zou hij zou ervoor zorgen dat Atom in de baronie niet

werd vergeten. Hij ging regelmatig poolshoogte nemen om inzicht te hebben in de culturele kas en de projecten van de gemeente.

Hij hechtte veel belang aan Driekoningen en toen er een beeld werd geplaatst in Haaltert door Radio 2 zei hij "en nu één voor Atom! Ze hebben daar nog wat in kas; we moeten er direct bij zijn, nie wachten!" En het prachtige Driekoningenbeeld van Patrick van Craenenbroeck kwam er in 1998!

"En nu nog nen Turfboer" zei de Pro. De turfboereus - zij het een povere kopie van zijn oorspronkelijke Free-reus - kwam er en de eerste Turfboerstoot zag het levenslicht in 2004.

De Pro werd werkgroepcoördinator voor de gemeente Haaltert. Hij kon toenmalig schepen Wim Allaer van Cultuur en Toerisme overtuigen om medewerking te verlenen aan het project *"Haaltert anders bekeken"*. Het resultaat werd op 4 mei 2006, onder de vorm van een wandelkaart en onder grote belangstelling, in de raadzaal van het gemeentehuis aan de pers voorgesteld.

Halverwege de jaren 80 richtte hij camping Reamerik op. De naam verwijst naar grootvader Remy die in Amerika voldoende geld verdiende om de gronden waarop de camping staat aan te kunnen kopen. Daar zou hij enkele maanden

Atom heeft echt een beeld van een beeld

Voilà, de klus is geklaard, het beeld is onthuld. Peter Willy lacht breed naar iedereen en meter Valentine slaat al een praatje met een van de koningen. Lees pagina 15.

voor zijn dood een val maken waardoor hij in een rolstoel belandde.

Met de uitreiking van de cultuurprijs van de gemeente Haaltert in 2008 werd Willy de erkenning gegeven die hij reeds jaren verdiende, de bekroning van een levenslange staat van dienst.

Talloos waren de verenigingen waar Willy lid en meestal ook voorzitter van was: de feestraad, de bloedgevers, de parochiale werken, zijn toneelbond.

Twee jaar voor hij overleed ten gevolge van kanker pende hij nog vlug zijn memoires neer. "Atom ik

zien a geiren" werd een succesnummer. De hele opbrengst van het boek - meer dan 12.500 euro - schonk hij aan de Kankerliga. Het werd zijn laatste openbare optreden. Een dag na het Driekoningengebeuren dat hem zo na aan het hart lag overleed Willy Provost thuis te midden van zijn familie op 10 januari 2010.

Luc Pots

Heldergem Uit een opstelschriftje (2)

Hierna een derde opstel n.a.v. de bevrijding, van Marcel Platteau (8e leerjaar).

Op Zondag 3 september 1944, 's namiddags om 5 uur deed een hevig geronk van auto's ons buiten springen juist in tijds om een groep Duitschers voorbij zien vliegen. 'De varkens' vluchten, juichte mijn moeder die zich niet meer kon bedwingen. En 't was waar, daar juist had 'De stem van Amerika' gezegd dat de Engelschen de stad Doornik bevrijd hadden en dus was het wel mogelijk dat ze aan 't aftrekken waren. Na dit voorval trokken wij weer in huis, toen plotseling de deur met geweld opengerukt werd en één van onze geburen stond hijgend 'de Engelschen passeren reeds in Voorde' riep terwijl hij opgewonden met zijn armen zwaaide 'ik ga zien'. 'Spijtig dat het zover is, anders ging ik mee' zei ik, maar ze zullen langs hier ook wel komen. Daarop verdween de geluksbode.

Als hevig Engelschgezinden konden wij ons onstuimig hart niet verder bedwingen en weldra zongen wij gezamenlijk het vaderlands lied. Terwijl de laatste tonen van het schoone lied wegstierven, werd voor een tweede maal onze deur opengegooid en een kameraad van mij riep: 'gaat gij mee naar de Steenweg te Heldergem, de Engelschen passeeren daar. Hip hip hoera, leve de witte, weg met de zwarte! Hitler aan de galg!'

Onder onze oproepen stormde ik, door mijn broer gevolgd de keuken uit, de straat af. Doch pas waren wij aan de beek of een hevig gejuich met daar tusschen de boomen het geronk van motoren die van Heldergem kwamen, deed ons stoppen. Nieuwsgierig keken wij tusschen de boomen en toen, toen meende ik, dat ik gek werd van vreugde, want daar, daar tusschen de boomen zag ik de eerste Engelsche pantserwagens afkomen. Als gek keerde ik mij om en liep terug naar huis, doch voor ik er was vlogen zij mij voorbij.

Ik juichte hen luidruchtig toe, terwijl zij met hun armen zwaaiden en de vele bloemen gretig in ontvangst namen. Wanneer zij voorbij waren liep ik voort naar huis, waar gansch de gebuurte buiten stond het blijde nieuws te bespreken. Mijn moeder liep al roepend en tierend op de Duitschgezinden

die nevens ons woonden, over de straat. Zij hadden ons huis negen maanden bespied en ons aanzien voor dieven en dat kon zij niet verkroppen. 'De zwarte varkens', zo werden zij door ons genoemd, stonden in plaats van te juichen te weenen aan hun deur, want zij wisten dat het er voor hen niet plus uitzag. Terwijl wij zoo aan het roepen waren kwam een man van de witte brigade ons zeggen dat de Engelschen op de plaats stonden en chocolade uitdeelden. Op een pink hadden wij gedaan met spreken en stormden in vliegende vaart naar de plaats. Toen wij aankwamen konden wij er bijna niet door van 't volk die er stond.

Na veel wringen en draaien stonden wij uiteindelijk op de voorste rij en geen twee minuten later knobbelde ik reeds aan een stuk chocolade.

Vele menschen vroegen aan de Engelschen wapens 'om dezen nacht onze goesting te doen' zegden zij. Natuurlijk werd dit geweigerd. Doch dit belette niet dat de landverraders hun straf kregen. 'Want slechts één woord lag in alle Engelschgezinde harten: 'Wraak'. Wraak over alles wat zij ons en hun vaderland hebben misdreven. Die wraak bleef niet lang uit want nog denzelfden nacht werden vele huizen, waar volgens ons zwarten inwoonden totaal uitgebrand, anderen waren zoo beschadigd dat zij onbewoonbaar waren, ook waren er, die spijtig genoeg met eenige gebroken ruiten er vanaf waren. In alle huizen wordt er feest gevierd uitgenomen in die der landverraders daar moesten zij tot hun spijt bekennen dat zoo dikwijls door de Stem van Amerika uitgegeven werd toch bewaarheid werd: 'en zonder er op te boffen, toch hebben wij ze liggen de moffen'.

Roger De Troyer noteerde er later bij:

'Na de bevrijding trokken straatzangers van dorp tot dorp en zongen en verkochten er liedjes over oorlog en vrede. Ze maakten zelf de teksten en de muziek gebruikten zij van gekende melodietjes. Hitler, de Duitsgezinden en de boeren kregen de volle lading. Er waren twee zeer goed gekende liedjes die door jong en oud werden mee gezongen.'

Ze zijn de pijp uit

*Vier jaar hebben z'ons getreiterd
In naam van 't Germaanse rijk
Voor hen was er brood met hoopen
En voor ons gebakken slijk
Kolen hebben z'ons onstolen
En ons gaven zij kultuur
Maar in 't midden van de winter
Zaten wij hier zonder vuur.*

*Refrein: Ze zijn de pijp uit
Ze lieten alles hier in brand
Ze zijn de pijp uit
En vaarden nich naar Engeland
En den Dolfriep tot Von Ribbentrop
Jongens, jongens wat 'n reuzestrop
Ze zijn de pijp uit
Kom laat ons vlaggen en wees blij
Ze zijn de pijp uit
Nu zijn wij vrij
Nu weer aan 't werk met nieuwe moed
Ze zijn de pijp uit voor goed.*

*Vier jaar hebben zij gelogen
Ze waren baas van 't kot
Ze verkochten janestroken
Ze zijn nu voor goed kapot
Laat den beiaard nu maar spelen
Laat ons drinken een goed glas
Op de Tommies die gaan droogen
Aan de Siegfriedlijn hun wasch.*

Eens komt weer de dag van de vrede

*We leven in een rare tijd
Een tijd van groote dingen
Maar wat er ook gebeuren mag
Ik blijf mijn liedje zingen
Nu alles is gerantsoeneerd
Naar vastgestelde regels
Alleen de lach, de zang, de humor
Dat blijft nog zonder zegels
Ik ben en blijf een optimist
Tot dat ik dood lig in mijn kist.*

*Refrein: Want eens komt de dag van de vrede
Dan is de miserie gedaan
Dan valt er niets meer naar beneden
Dan gaan al de lichten weer aan
Dan hoor je geen afweergeschut meer
Dan is er weer spek in de pan
Van ravitaillering en van rantsoenering
Daar spreken wij dan niet meer van*

*Van ravitaillering en van rantsoenering
Daar spreken we dan niet meer van.
Ik eet mijn dagelijksch rantsoen
Maar 'k word er niet te dik van
Ik slik mijn brood van suikerbeet
Maar 'k krijg er zoo den hik van
Ik eet saucis en leverworst
Al valt er op te passen
't Gebeurt zoo vaak dat zo'n saucis
Ineens begint te bassen
Zoolang 't een charcutier goed gaat
Ziet men geen hond meer op straat.*

*Ik heb een bomvrije Rez-de-chaussée
Een bed in pantserplaten
Een keuken in beton armée
Een kleerkast vol granaten
Ik slaap vierhoog op de mansarde
Daar schijnt het zonlicht helder
Maar komt er nachtelijk bezoek
Dan kruip ik in de kelder
Mijn schoonmama staat op het balkon
Met een splinternieuw afweerkanon.*

*(Archief HK, Schriftje met opstellen 7e en 8e leerjaar,
Schooljaar 1943-44-45.)*

Foto: verzameling Eliane Van den Driessche

Rechtspraken van het prinselijk leenhof 'de Schijvink' te Haaltert (2)

Als aanvulling van de bijdrage in ons vorig nummer: buiten de schepenbank was nog een andere rechtbank, nl. die van het leenhof De Schijvink, die evenals de schepenbank (vierschaar) van Haaltert-Kerksken afhing van de heer van Rotselaar.⁽¹⁾

Het leenhof had bevoegdheid over lenen in Haaltert, Kerksken, Helderghem, Aaigem en omgeving.

In Haaltert waren er o.a.: een heerlijk leen ten Ede, de meers gen. den Gijseghem met percelen op het Lareveld en de Grootkouter. Verder gronden op de Wijpenstal, op Mespelrot, de Waterlede, op Tiskensveld, op Kakuitmeers, op het Molenveld, op het Osbroekveld, op 't Deeskensveld, op de Wijngaard, den Hemelryckmeers, Korte Ortsbroek en ten Hoelbos.

Bij overlijden van de leenbezitter of bij verkoop van een leen diende de nieuwe eigenaar de eed af te leggen in de handen van de baljuw.

Daarnaast sprak het leenhof ook recht in zaken van hoge justitie. Zelfs de doodstraf kon uitgesproken worden. Dit alles gebeurde tot in de zeventiende eeuw onder toezicht van de hoogbaljuw van de stad Ninove.

Wij geven hier beknopt enkele bewaarde processen weer, waaruit blijkt dat de mensheid na ruim 300 jaar nog niet veranderd is!

Verbannen uit Vlaanderen

Op 21 april 1604 werd N. veroordeeld wegens het stelen van vier schapen ten huize van Jan Van der Beken op het hof te Walle in Sint-Lievens-Esse. Hij bracht de schapen bij Jan Roelandt in Nieuwerkerken. De uitspraak luidde: betaling van de proceskosten, geseling ten bloede en verbanning uit Vlaanderen voor 10 jaar.

Doodslag

Oktober 1613 werd een onderzoek ingesteld tegen de schuldigen aan doodslag op Hans Physoen uit Denderhoutem. Het feit gebeurde op 29 septem-

ber, kermis Kerksken. Er kwamen 'diverse knechten van Denderhoutem ghestockt commende van Pieter Scherlick naer de Plaetse'. Zij 'smeten aen op deur daer Gillis Baten bier tapte en waer de knechten van Haaltert ende Kerckene saten en dronken'. Ze maakten ruzie tot 'den stadthaudre van Aelst quemt ghereden te perde met een bloot rapier, reet deur den hoep ende joech er een knecht duer de haghe van 's pasteurs lochting, oock roepende met een bloot rapier' dit alles volgens de getuigenis van Adriaen Sterck en anderen.'

Genade

Jan S. die Jan de Bolle doodsloeg, verzocht om genade. De schepenbank van de Schijvinck was, na ingewonnen advies, bereid die te verlenen, rekening houdend met de overeenkomst met de familie en de bereidheid de proces- en gevangenskosten te betalen, daar hij slechts 'eenen armen aerbeyder' was, die moest instaan voor vrouw en kinderen.

Gekwetste meier

Gevangene Pieter B. van Denderhoutem die zich op 17 december 1618 verzette tegen meier Joos Van den Neste en zijn twee officieren Cornelis Muylaert en Nicolaus Beersels toen zij zich aanboden om te bedisselen over de afkorting van een lening. De meier had als pand een ketel en een 'aker' genomen, maar deze werden hem met geweld uit de handen gerukt door Pieter B. zodat hij hierbij werd gekwetst.

Gevecht met gaffel

Onderzoek tegen Joos de Z. die 'met het plomp van zijn gaffele' en met 'een poignaert ofte mes' een steek in de rechter schouder had toegebracht. De vechtpartij in een herberg volgde na hoogoplopende ruzie met verwijtingen. Het slachtoffer overleed aan zijn verwondingen.

Sodomie

Gevangene Cornelis C. werd door de vierschaar van de Schijvinck veroordeeld wegens sodomie met 'een seker grijs merrypeerd toebehoorende aen joncker

Charles-Philip du Bain, welke ‘crime tegen de nature’ hij bekend heeft ‘buyten alle banden van ijser’.

Hij werd veroordeeld om op ‘de gewone plaats van justitie ten bloede geseld te worden’. Er volgde ook verbanning uit het Graafschap Vlaanderen voor 50 jaar, onder bedreiging met de galg bij terugkeer.

Dieverijen

Cornelis P., geboren te Denderhoutem werd gedaagd voor de ‘mannen van Leene van den hove onder de Schijwinck ‘t haeltert’ wegen allerlei ‘dieverijen’. Ondermeer ‘s nachts gestolen te hebben bij Adriaen Schutijser een ‘seekere broeck’, bij Jan Schandevijle ‘onder de sollemente van den huysse ingebroken en waer hij gestolen had seker lijnwaet en eenen manshoet en wat brood’, in Assenede bij Adriaen Wuytens, waar hij drie jaar gewerkt heeft ‘eene broeck en eenige papieren ofte obligatieen, die hij oock verbrandt heeft’, bij Pieter Anthonis te Herdersem ‘twee laeckene en een paar drooghleeren schoenen’. Hij werd veroordeeld wegens vagebonderij en dieverij om ‘ter plaetse gheexecuteert te worden met de coorde sulx datier de doot naer volght, met confiscatie van alle sijn goet, meuble ende immeuble’. Ook de proces- en gevangenkosten diende hij te betalen.

Verwijten

Barbara S. werd voor de vierschaar gedaagd om Joselyne C. verweten te hebben: ‘ghij sijt een duivelinne en toveresse, daer sij was gaende omme met een kint naer de kerck te draeghen, daer sij langhs de straete hene was gaende’. De beschuldigde die de feiten bekende, was bereid haar uitlatingen te herroepen en verklaarde dat Joselyne ‘eene vrouwe met eeren’ was en dat zij ‘in gramschap’ gesproken had.

Eierdief

De 21-jarige Adriaen M., als knecht wonende in Aaigem bij Merten de Man, gevangene werd verhoord wegens diefstal op 26 maart 1627.

Hij ontvreemde bij Pieter Heyndrickx te Zottegem 4 hespen, 2 stukken vlees en een roggebrood. Hij verklaarde dat de zus van Pieter, Lievijne met wie hij verkeerde en die mogelijk van hem in verwachting was ‘hem last gaf van brood mee te draghen’? Vroeger wanneer hij er knecht was, had hij negen

eieren gestolen, waarvan hij er zes had opgeeten, nl. ‘vier op Onze Lieve Vrouwendagh ghepassert ende dander opden 25 daernaer in dezelfde maendt’, ook al was het vastentijd en door de kerk verboden. Lievijne verklaarde van de ‘dieverij’ niets af te weten, want zij was gaan zwingelen bij weduwe Hermans.

Adriaen werd veroordeeld tot een boete van 60 pond parisis en de proceskosten. Hij moest geknield voor het hof vergiffenis vragen en op bedevaart gaan naar Scherpenheuvel met biecht en communie aldaar.

Oneerbare proposen

Hoogbaljuw jonker Cornelis de Baenst dagvaardde Jasper E., officier van Denderhoutem. De baljuw oordeelde dat een officier deugdzaam en voorbeeldig diende te wezen, zonder ergernis te verwekken door ‘vuyle, enorme en oneerbare proposen’. Gehuwd zijnde had hij gepoogd de huisvrouw van Cornelis M. van Denderhoutem ‘bij eeniche beloften als cracht ende ghewelt’ te verleiden. De hoogbaluw eiste een strenge straf als voorbeeld voor de burgers.

Willy De Loose

1- Vierschaar: gerechtelijk bestuur van een plaatselijk gebied in onze gewesten. De rechtspraak werd namens de heer uitgeoefend door de meier en schepenen die samen de schepenbank uitmaakten.

De naam vierschaar komt van vier geschoren (gespannen) touwen waartussen de rechtspraak plaatsvond. Oorspronkelijk werd er in open lucht recht gesproken, veelal onder een linde.

2- Een 30-tal processen zijn bewaard gebleven en genoteerd door pastoor Jozef De Brouwer (LvA, jg 28, nr.6)

3- Met dank aan Gerrit Liessens (HK Erpe-Mere) voor info en correcties.

Een Haaltertse bouwofferte uit 1881

Pakweg 150 jaar geleden werden reeds bouwoffertes gemaakt voor bouwlustigen.

Wij ontdekten een interessant document van dergelijke offerte uit 1881 opgemaakt door een Haaltertse aannemer Philemon Muylaert (Bruul) voor het bouwen van een woning op de Kattestraat (nu nr. 14) voor rekening van Cazemirus Ruysinck.

Hierna de originele tekst:

- Het huis moet lang zijn 30 voet, buytemieren breed 25 voet, buytemieren hoog van in den grond 13 voet, van boven in het huys te metten.
- Dry grote raemen gemaect in roeden deel met hijzeren (metalen) staeven en 3 klijne van 4 ruyten ook in roeden deel al met galas in, gemetst op boegen.
- De buytendeur op een luyffel raam en 7 biendeuren waarvan een paneeldeur is en 6 opgelegde deuren.
- Twee schouwen in hout, 4 arduynen dulper voordeur en venster en aan de venster wachter blaren (1), slaghouten en houten steenen al in Canada (2).
- Twee balkskens van 7 duim op 9.
- Zestien gordingen hoog 4 duim, diek 2 ½ en het berd van onder geschaafd en vast genaegelde mierplaeten haare steen draagen.
- De scheerstylen diek 5 duym, scheerbalk 5 op 7 duym, de bovenstylen naar maeten en al zoo verbondten.
- Op het huys 4 rietvormen (3) 3 duym.
- 34 keepers van honder 9 centimeter en boeven 7.
- De latten balken gebondten al in Canada.
- Het schotelhuys gelijjd met tegelen.
- In het huys moet ne kelder zyn met een venster in arduyn.
- Den stal en schier (4) en verkenskot en vertreck (5) moet lang zijn 22 voet buyten mieren wijd 18 voet.
- Den beerput groot van 50 tot 60 kuypen.
- Op den stal een mier 26 keper en 2 rietvormen eene bakke ook al in Canada.
- Het verkenskot hoog 6 voet, den stal moet de hoogte zijn van de mieren gelijk het huys.
- Den koestal en verkenskot moet gelijk zijn.
- Dit huys al de materialen hout en steen en sloeten gelijk het hier voeren geschreven is moet geleverd worden en bewerkt door RP Muylaert voor de som van tweeduizend tweehonderd en twaalf frank en vijftig centiemen .

Door mij aan de Heer RP Muylaert.

In het bijzijn van deze getuygen, J. Van Houck en A. De Brouwer.

Marc Stalpaert

- 1- luiken
- 2- houtsoort
- 3- balken
- 4- schuur
- 5- toilet

Een foto vertelt zijn verhaal

De statige herenwoning op de Hoogstraat (nr.11) loont de moeite er even bij stil te staan.

Het was enkele decennia geleden de eigendom van de familie Peleman, sinds 1982 eigendom van Peter D'Hondt.

Hun roots ontdekten wij in Aaigem en vanaf het midden 18e eeuw te Haaltert (1). Egidius Peleman, zoon van Joannes en Joanna Cools, geboren te Aaigem 26-05-1699 kwam naar Haaltert, hij huwde te Haaltert op 03-05-1725 met Carolina Lievens.

Er kwamen 11 kinderen en de eerstgeborene Carolus ° Haaltert op 11-02-1726 en † op 05-03-1809 kocht *'eene partije onbehuisde hofstede ghestaen ende gheleghen binnen de prochie van haaltert ten eekent'* (in 1766 is er sprake van *'eene behuysde hofstede'*). Dit kan *'Pelemans hof'* zijn (nu Stede ten Driessche)! (2). Egidius overleed in Haaltert op 19-03-1776.

Zijn broer, Petrus, ° 16-06-1735 en † Eekent 04-07-1810 huwde Marie Therese Van de Perre (ex. Denderhoutem) op 26-08-1769. Tien kinderen zagen het levenslicht en één ervan Josephus, ° 15-09-1783 en † Haaltert 06-01-1824 huwde met Philothea De Vriese van Steenhuyze. Ze stierf op de Hoogstraat te Haaltert op 02-03-1828 (huidige woning Peter Dhondt).

Er kwamen vier meisjes en twee jongens. Petrus, ° 15-10-1813 en † 20-08-1870, bleef ongehuwd en

werd in een tussentijdse verkiezing in 1869 verkozen voor de Katholieke Partij.

De tweede zoon, Charles Louis, ° 23-07-1817 en † 07-07-1880 huwde Rosalia Van Londersele.

In dit gezin van negen kinderen overleden er twee op zeer jonge leeftijd en vijf bleven er ongehuwd.

Er rest ons nog een oproepingsbrief van één van de zonen, Gustaaf, ° 19-10-1846 met een uitnodiging om op zondag 2 juni *'zich te begeven ten lokale, waar de kiesafdeling vergadert, waartoe gij behoort, ten einde over te gaan tot de verkiezing van vijf leden van de Kamer der Volksvertegenwoordigers ter vervanging van de Heeren: Daens Pieter, de Sadeleer Lodewijk, Moeyersoos Romaan, Rens Jules en Woeste Karel en van vier Senatoren in vervangen der Heeren: Bernaeye Hyacinthe, Baron de Kerckhove d'Exaerde Eugeen, Raepsaet Paul en Van Vreckem Karel.'* (3)

Alleen de laatstgeborene Alphonsus ° 18-12-1851 en † 11-02-1927 trad in het huwelijk. De gegadigde was Maria Stephania Machtelinckx, een dochter uit een achtenswaardige familie in Ophassel. Er werd één dochter geboren, Maria Anna Alphonsina Ludovica op nieuwjaarsdag 1899, die door het leven ging als *'Belzjens Maaria'*.

Fam. Machtelinckx, zittend: Maria Peleman

Rouwkapel bij het overlijden van de moeder van Maria Peleman

In de navolging van haar moeder speelde zij ook een belangrijke rol in de activiteiten van de plaatselijke verzetsbeweging 'Le Perdreau' (de patrijs).

Haar moeder, ontving na WO II te Rijsel de 'Médaille Commémorative Française de la Guerre 1939-1945'(4).

Hoofdkwartier van het schuiloord Le Perdreau in WO II

Achter de gevel van deze woning speelden zich merkwaardige activiteiten af tijdens WOII, door een moeder en dochter, onder de neus van de niets vermoedende Duitse bezetter.

Op vraag van Alfred Noteboom, een intieme vriend van de familie werden in deze woning in maart en april 1944, twee gedropte Britse militaire postduiven tijdelijk verborgen. Na een vijftal dagen werden deze duiven vanaf Mussenzele door Noteboom in een vroege ochtend losgelaten met cruciale militaire informatie omtrent het radarstation te Wortegem-Petegem, het rangeerstation te Aalst en Duitse troepenverplaatsingen in de regio.

Onze iets oudere lezers herinneren zich ongetwijfeld nog de statige figuur van 'Iffra Maaria', steeds in zwarte outfit, kaarsrecht op haar 'Hollandse fiets'.

Wij hebben haar gekend als een voorname en zeer joviale dame die boeiende verhalen kon vertellen over haar buitenlandse reizen.

Dit schuiloord te Haaltert werd in 1944 tevens gebruikt voor het verbergen van gedropte (te Liedekerke) Britse Stengun wapens, revolvers, munitie en sabotagemateriael.

Daags na de landing in Normandië, op 7 juni 1944, diende Alfred Noteboom onder te duiken in de woning van de familie Peleman op de Hoogstraat, om er te verblijven tot 3 september 1944, de dag van de bevrijding te Haaltert. Dit plotse onderduiken

Maria Peleman in Lourdes

Maria Peleman met haar moeder

was nodig daar na de voormelde vliegtuigcrash te Aaigem op 28/29 mei 1944, mede de arrestatie van SOE (Special Operation Executive)-geheim agent 'Martin' (Albert Mélot), tal van verzetsgroeperingen in kaart waren gebracht en geïnfiltrerd door de Duitsers, om later gearresteerd te worden. Gans de groepering te Haaltert lag mee in het vizier van de bezetter.

Tijdens deze periode van 7 juni tot en met 3 september 1944 vonden er nachtelijke vergaderingen plaats in het schuiloord aan de Hoogstraat, waarbij via een beperkte opening in de haag (Donkerstraat), die paalde achteraan de tuin, van waar men ongemerkt de achterzijde van de woning kon betreden (nota: er was eveneens een uitgang in de kelder die uitgaf in de tuin). Deze vergaderingen werden bijgewoond door informanten uit de regio Aalst-Denderleeuw.

Gedurende de oorlog werd de regimentsvlag van het 124e Infanterie regiment in de woning verborgen. Alfred Noteboom had de vlag kunnen bemachtigen tijdens een onoplettendheid van de bezetter, bij zijn mislukte vlucht met zijn gezin richting Frankrijk.

Hij zag na de bevrijding met lede ogen de wantoestanden van de repressieperiode welke zich afspeelde in de gemeente en deelgemeenten, waarmee hij niet wou geassocieerd worden en demobiliseerde zijn groepering in december 1944.

Historisch gezien kan de woning van 'Iffra Maaria' op de Hoogstraat, beschouwd worden als het hoofdkwartier van waar uit de Haaltertse verzetsgroep 'Le Perdreau' opereerde tijdens WO II.

De woning was het schuiloord van een onderduiken ontsnappingsroute van Amerikaanse bemanningsleden na een vliegtuigcrash. Er werden ook valse identiteitsdocumenten klaargemaakt, gestolen in het gemeentehuis van Denderhoutem en voorzien van pasfoto (genomen door fotograaf De Backer te Heldergerm) en valse naam. Alfred Noteboom en zijn echtgenote begeleidden de bemanningsleden met de fiets verder naar Aalst, Sint-Niklaas en Brussel en legden contacten met andere verzetsgroepen (5).

Volgens mededelingen werden er na de oorlog ook vermeende collaborateurs vastgehouden vóór hun overbrenging naar 'de pupillen' te Aalst.

Afgesloten kelderruimte

Voor haar overlijden schonk zij haar eigendommen aan Levensvreugde en aan een rijkswachter van de Haaltertse brigade die er verscheidene jaren logeerde. Maria Peleman overleed op 12 december 1981 en werd begraven in het zelfde graf als de familie Noteboom.

Willy De Loose

- 1- Scheerlinck J., *Gezinsreconstructie Haaltert, Deel I en II*
- 2- Archief Omer Van Cromphaut
- 3- Archief Peter D'Hondt
- 4- Van den Berghe W., *Bijdrage tot de geschiedenis van de Rijkswachtbrigade te Haaltert, HK Haaltert, 1901-2001*
- 5- *Gegevens ons bezorgd door Dirk Vijverman, conservator WO II-verzetsbeweging De Patrijs '44*
- 6- Met dank aan Peter D'Hondt

“De Criminele swanger zynde en is dese Sententie niet geëxecuteert” ... waarom zwangerschap voordelig kan zijn !

Neen beste lezer, hier volgen geen gynaecologische raadgevingen. Die horen niet thuis in een tijdschrift voor heemkunde en bovendien zou ik een mal figuur slaan met mijn ondeskundigheid terzake.

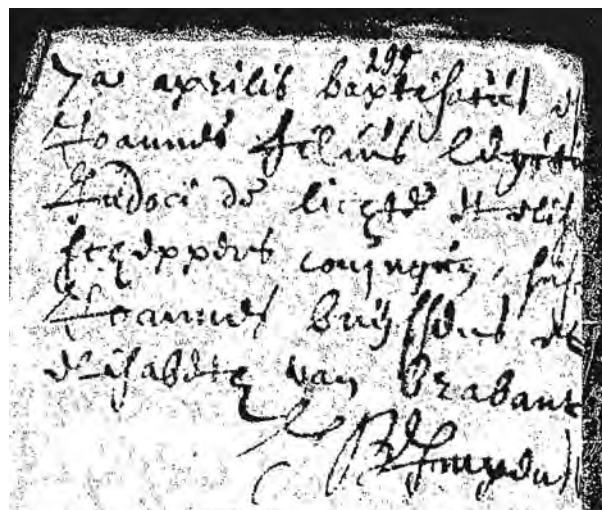
Onze tocht voert langs ‘de bende van Jan de Lichte’, niet om nog eens uitgebreid hun criminele exploitatie te beschrijven, dat gebeurde al overvloedig in historische bijdragen, in volkssagen en vertellingen, in romans en recent zelfs in film. En toch moeten wij even de bocht nemen naar deze beruchte bende om de wat eigenaardige titel boven deze bijdrage te verklaren, iets dat de moeite loont want onze tocht voert over, jawel... Haaltert !

Wie zich doorheen een berg geschriften worstelt over dit onderwerp, kan moeilijk omheen de conclusie dat *Dichtung und Wahrheit* hier dikwijls vervlochten liggen als een Siamese tweeling. Toch laten wij ons verder leiden door legitieme bronnen, door de studie en de geschriften dus van auteurs die de historische realiteit voor ogen stond. Deze bronnen zijn in fine opgelijst. Daarmee is niet gezegd dat alle fictie per definitie ‘vertelselkes’ zijn, integendeel. Doorgaans schuilt hierin een kern van historiciteit maar is deze ondergesneeuwd in een veelheid van fantasie en van goedbedoelde of andere opsmuk.

Het begin eerst, waartoe wij de geschiedenis klok driehonderd jaar terugdraaien...

De 18e eeuw was een benarde tijd voor onze streken. Na de Spaanse Successie-oorlog kwamen de Zuidelijke Nederlanden onder de Oostenrijkse Habsburgers, wat een periode van rust inluidde door de Vrede van Utrecht (1713). Wanneer de Rooms-Duitse keizer en aartshertog van Oostenrijk, Karel VI (1685-1740) sterft, leidt de voogdij over onze gewesten internationaal tot betwisting en als in 1744 Franse leger troepen de Zuidelijke Nederlanden binnenvallen, breekt de chaos los: plundering en moord alom. Gevolg: politieke instabiliteit en een ontworcht staatsapparaat waardoor *Moordenaeren, Dieven, Vagebonden ende andere Quaetdoenders* al vlug het kwalijke voorbeeld van de Franse bezetter navolgen. Pas na de Vrede van Aken in oktober 1748 keerde de rust

enigszins terug maar waren de Zuidelijke Nederlanden andermaal het ‘slagveld van Europa’ geweest. In deze troebele tijden werd op woensdag 7 april 1723 te Velzeke – vandaag een deelgemeente van Zottegem – Jan de Lichte boven de doopvont gehouden. Hij stierf door radbraking op een schavot te Aalst op woensdag 13 november 1748, na veroordeling ingevolge een nauwelijks te beschrijven staat van misdrijven.

Doopteel van Jan de Lichte (Parochieregisters van Velzeke en Hundelgem).

7e aprilis baptisatus est Joannes filius legitimus Judoci De Lichte et Elisabeth Scheppers conjuges. Susc[eperunt] Joannes Buyddens et Elisabeth van Brabant

In termen van hedendaagse procesvoering zou zijn verdediging ongetwijfeld verzachtende omstandigheden aanvoeren door een miserabele jeugd en familiale ontwrichting, niet helemaal ten onrechte. Zijn ouders – Judocus en Elisabeth De Schepper – leefden maatschappelijk aan de zelfkant en werden als criminelen in Aalst geïntegreerd en verbannen. Overigens alle familieleden waren *‘befaemt, aensien ende gereputeert geweest voor dieven’*. Als knaap in een dergelijk milieu opgroeien was – zacht gezegd – weinig belovend en op 15-jarige leeftijd verlaat hij zijn geboortegrond en belandt in de landloperij. Om een beetje de ellende te ontvluchten, diende hij kort in het Oostenrijkse en het Hollandse leger,

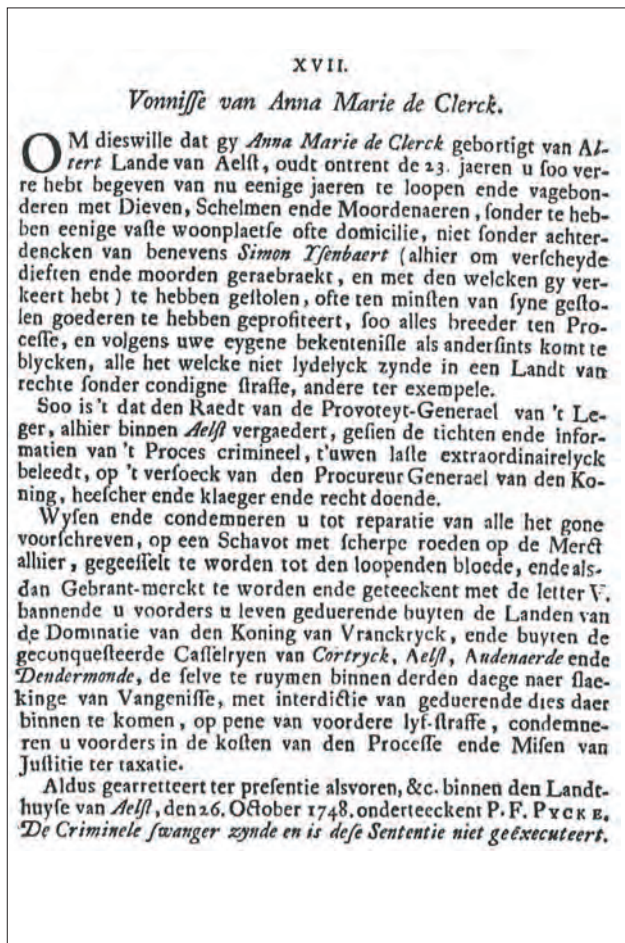

maar een karakterieel opvliegende en snoevende Jan de Lichte aardde niet als soldaat en deserteerde, iets dat hem later nog ten laste zal worden gelegd.

Van hier naar 'de bende van...' is echter nog een grote stap. De notie 'bende' roept het beeld op van gelijkgezinden met eenzelfde identiteit of die eenzelfde leider volgen. Dat was hier allerm minst zo: de Lichte was lang niet de gevreesde en autoritaire bendeleider die als een generaal over zijn troepen heerst. De naar hem genoemde bende was eerder een samenraapsel van landlopers en vagebonden en waarom zijn naam kleeft op hun uithangbord blijft voor menig onderzoeker een open vraag. Weliswaar behoorde Jan de Lichte tot de écht zware jongens, samen met Francies vander Geenst 'Tincke', Anthone vander Gucht 'Tone den Breteur', Jan Savoye 'klein Janneken', Pieter de Moor, Jan van Wetteren, Francies vanden Haute 'Abeel', Pieter van Ronse, Lieven Faveel, Gabriel vander Cruysen, Francies Meulenaere 'de Gentenaar', Pieter van Cauwenberge 'Wannelapper', Jan Cottenier 'de zot van Wortegem', Pieter vander Linden 'Knopmaeker', Adriaan Vagenende, Gille vander Elst 'van Paemel', Pieter de Wilde, Jean en Jacques

le Couvreur, Simon Ysenbaert, Jean en François de Vriese. Zij zijn vooral actief vanaf 1743 ten westen van de Dender in de wijde omtrek rond Geraardsbergen en voeren hun misdadige activiteiten jaar na jaar op tot het in 1748 te gortig wordt. Na een klopjacht – op aandringen van o.m. Jean Jacques Philippe Vilain XIII (1712-1777), burgemeester van Aalst – werden op 28 september 1748 tussen de honderdvijftig en tweehonderd mannen en vrouwen opgepakt en naar Aalst gevoerd. Dat betekende het einde van de bende. Op een monsterproces – voorgezeten door een rechtbank van militairen – dat duurde van 7 oktober tot 14 december 1748 werden zowat 200 misdrijven bekend, waarvan 10 moorden en 7 moordpogingen. Let wel, niet alle voornoemde bendeleden stonden terecht in Aalst: bepaalde leden waren eerder – binnen de bende zelf – gelijkwideerd door onderlinge achterdocht en naijver.

Een van de bekentenissen op het proces – drie moorden en ettelijke diefstallen – kwam van de voornoemde Simon Ysenbaert, afkomstig van St.-Maria-Oudenhove en op zijn proces zowat dertig jaar. Hij werd op 8 oktober 1748 te Aalst geradbraakt. Tot zijn intieme vriendinnen – tevens bendelid – behoorde Anna Marie de Clerck, (geboren en) gedoopt te Haaltert, op donderdag 5 juni 1727.

In het procesverslag leest men over haar... 'Om dieswille dat gij, Anna Marie de Clerck, gebortigt van Altert, Lande van Aelst, oudt ontrent de 23 jaeren u soo verre hebt begeven van nu eenige jaeren te loopen ende vagebonden met Dieven, Schelmen ende Moordenaeren, sonder te hebben eenige vaste woonplaetse ofte domicilie, niet sonder achterdencken van benevens Simon Ysenbaert (alhier om verscheyde dieften ende moorden geraebraekt, en met den welcken gij verkeert hebt) te hebben gestolen, ofte ten minsten van syne gestolen goederen te hebben geprofitteert...'. Deze passus leert alvast dat zij kennelijk hulp had geboden bij diefstal(len) en/of had geprofitteerd van het door Ysenbaert gestolen goed. Dat volstond voor schuld, die ze overigens bekend heeft '... en volgens uwe eygene bekentenisse...'. Haar geboorteplaats – Haaltert – was bij haar berechting niet meer haar woonplaats '... sonder te hebben eenige vaste woonplaetse ofte domicilie...', anders gezegd was zij een van de zovele landloopsters. Met een dergelijk 'palmares' werd niet gelachen: Anna Marie de Clerck werd veroordeeld tot een publieke

geseling ‘... op de Merckt alhier, gegeeselt te worden tot den loopenden bloede...’ en vervolgens ‘Gebrantmerckt te worden ende geteeckent met de letter V’. Toch ontsnapt zij aan deze vreselijke lijfstraf wegens zwangerschap, een regel die algemeen gold voor veroordeelde vrouwen in verwachting. De laatste zin van haar vonnis – tevens de titel van dit artikel – is duidelijk. Kennelijk droeg zij het kind van de voormelde Simon Ysenbaert. Veel reden tot juichen was er evenwel niet want zij werd levenslang verbannen ‘... buyten de geconquesteerde Casselbryen van Cortryck, Aelst, Audenaerde ende Dendermonde...’. Haar situatie was hopeloos: een banneling werd binnen de drie dagen uit de vertrouwde omgeving weggehaald en over de grens gezet. Zonder middelen of contacten verviel men vlug in het oude criminele patroon. Hoe het Anna Marie de Clerck verder precies is vergaan, is niet bekend. Haar toekomst zag er alleszins niet rooskleurig uit. Bij haar vonnis dient aangestipt dat zij – zie het procesverslag – niet ‘ontrent de 23 jaeren’ was, maar 21 jaar op het moment van haar veroordeling i.c. 26 oktober 1748. Mogelijk kende zij bij ondervraging haar preciese leeftijd niet, maar dat zij bewust heeft gelogen hierover valt evenmin uit te sluiten.

In bepaalde geschriften wordt van Jan de Lichte een beeld opgehangen als van Robin Hood: de volksheld die enkel geld steelt van rijken om dit geld goedhartig te verdelen onder armen. Dit is een mythe, het tegendeel is waar: de bende gaf geen zier om de noodlijdende medemens. Om te beginnen werd nagenoeg steeds gestolen bij pachters en ambachtslui waar geen of nauwelijks geld te stelen viel. De buit bestond doorgaans uit textiel en etenswaar. Dit laatste diende voor eigen verbruik, het textiel werd door helers binnen de bende verkocht op de zwarte markt.

Aldus laat de beruchte bende van Jan de Lichte finaal het beeld na van een troep goeddeels armzalige dompelaars die zich door een harde kern van laffe criminelen op sleeptouw lieten nemen: de Lichte zelf was (mede)schuldig aan o.m. vier moorden en twee moordpogingen! Zijn gruwzaam levenseinde en dat van zijn naaste kompanen op een schavot op de Grote Markt te Aalst vormde het fatale sluitstuk van een schabouwelijke en totaal ontspoorde levenswandel.

Luc Mertens, Aalst.

BRONNEN;

- ‘De Bende van Jan de Lichte volgens de processen van 1748’ – Danny LAMARCQ – Jaarboek van de Zottegemse Kulturele Kring, Jaargang XXII, 1977 – 1978.
- ‘Criminaliteit in (het Land van) Aalst in de 18e eeuw (1700-1795)’ – Dries MERTENS – Licentiaatsverhandeling academiejaar 1998-1999, Rijksuniversiteit Gent.
- Deze scriptie verscheen in afleveringen in ‘Mededelingen HK Haaltert’, Jaargangen 2001, 2002 en 2003.
- Tijdschrift van de Geschiedkundige Vereniging “Het Land van Aalst”;
- ‘Galg en Galgenaas... te Aalst’ – Fritz COURTEAUX – Jaargang 1961, n° 6. – ‘Het Aalsterse tijdens de Oostenrijkse Successie-oorlog (1740-1748) een tijdsbeeld’ – Daniël BUTAYE s.j., Jaargang 1981, n° 1-2.
- ‘De bende van Jan de Lichte’ – S. DE FEYTER – Jaargang 1981, n° 4-5.
- ‘Vonnissen verleent binnen de Stadt AELST, ten laste van menigvuldige Moordenaeren, Dieven, Vagebonden ende andere Quaetdoenders, op het vervolg vande Collegien der Casselbryen ende Landen van CORTRYCK, AUDENAERDE, AELST ende DENDERMONDE, begonnen 7. October 1748. ende ge-eyndigt 14. December daer naer.’ – TOT GHENDT, Gedruckt by de Weduwe Petrus de Goesin en Soon, woonende in de Veltstraete, in de vier Evangelisten – 1749.
- Parochieregisters van Velzeke en Hundelgem – Rijksarchief Gent.
- Parochieregisters van Haaltert – Rijksarchief Gent.

Drama Denderhoutemse familie D'Haem in Canada

Joannes-Camilius D'Haem (° Eremboedegem, 27 april 1853) huwde op 26 juni 1879 te Mere met Maria-Joanna Goeman (° Mere, 19 november 1856). Zij vestigden zich in de Stichelen en kregen tien kinderen. Het gezin week uit naar Canada. Zij werkten er aan de spoorweg in British Columbia (West-Canada), midden de Rocky Mountains.

Eén van hun zonen, Josephus D'Haem (° Denderhoutem, 21 juli 1880) en overleden op 22 maart 1946 in British Columbia Taft, huwde er op 26 juni 1907 met Rose Fossacecca (° 23 september 1890). Hij kreeg er een functie als 'Roadmaster' bij de spoorwegmaatschappij. Dit gezin kreeg vijf kinderen, allen geboren in British Columbia, waaronder Christopher-Joseph (° 12 januari 1908) en Joseph-Frank (° 01 mei 1909).

Deze twee oudste zonen vertrokken op 22 februari 1933 in Banff voor een zevendaagse avontuurlijke skitocht, niet zonder gevaren wegens het lawinege-

vaar. Zij vertrokken uit Hector via Lake O'Hara en de Duchesnay pas.

Hun ouders, na een week zonder nieuws paniqueerden en contacteerden de plaatselijke autoriteiten. De hoofdwachter van het Yogo Park organiseerde twee zoekacties, helaas zonder resultaat. Ook een berghut waar zij van plan waren te overnachten werd onderzocht en geen enkel spoor wees erop dat zij daar verbleven hadden. De plaatselijk kranten berichtten bijna dagelijks over deze onrustwekkende verdwijning.

Het zou echter tot einde juni duren, nadat de sneeuw was verdwenen, dat hun lichamen werden ontdekt in Hector. Zij werden blijkbaar verrast door een sneeuwlawine. Als datum van overlijden werd 24 feb 1933 genoteerd.

René De Paepe

Oiljters klappen

sjans emmen...

Na een tegenslag wordt gezegd: 'A eet een frot gat of een fatik'. Dat is op zich niet zo verschrikkelijk daarvoor is 'een frot' te zacht. Maar het is toch een tegenslag. Als er na een ongeval gezegd wordt: 'e ee sjans gat'. wil dat enkel zeggen dat het zoveel erger kon. Toch blijft het raar dat iemand bij een ongeval 'sjans' heeft.

a es mismiejesterd...

Een medische ingreep door een meester-chirurgijn kan ook eens verkeerd uitdraaien. Dan spreken we over 'mismiejesterd zen'. Het zal je maar overkomen. De gevolgen zijn dikwijls rampzalig (hoe zalig kan een ramp wel zijn?). Toch is het niet zeker dat verhalen over 'het verkeerde been geamputeerd' ook waar zijn. Gelukkig is dat 'mismiejesterd zen' zeker uitzondering op de regel.

sjamfoeter...

'Ne sjamfoeter' is nog erger dan 'ne foefeleier'. Die deugt nergens voor, hij helpt alles naar de vaantjes (daar kunnen we dan gelukkig mee zwaaien). 'Ne slinkepuët' kan je moeilijk een mislukking verwijten want die kan zijn best gedaan hebben maar 'ne sjamfoeter' kan je best niks toevertrouwen. De miskleun is op voorhand gewaarborgd.

O.v.B

prondaize!? Ooit van gehoord?

Ik lees graag de fonetische omzetting van dialectwoorden. Hierbij eentje dat mijn moeder uit Denderhoutem (1891-1968) altijd vernoemde. Een 'prondaize', waarmee zij een afdakje of veranda bedoelde. Toevallig hoorden wij in Frankrijk de uitdrukking 'un perron d'aise'. Dit is een al of niet overdekt balkon of perron van een herenhuis of kasteeltje, waar men zich op zijn gemak voelde (à son aise).

(met dank aan Bea Van den Brempt, Koolkerke)

TENTOONSTELLING

LEVEN in BEZET en BEVRIJD GEBIED

3 tot 11 november 2018

SINT-MARTINUSHEEM
KERKSKEN 14-18 uur

2014-18

Met tevredenheid mogen wij terugblikken op een geslaagde tentoonstelling in het Sint- Martinusheem van 3 tot 11 november naar aanleiding van het einde van WO I, nu 100 jaar geleden.

Ruim 550 bezoekers mochten wij verwelkomen. Hun lovende kritiek was voor ons een aangename appreciatie.

Op mooi gepresenteerde panelen werd de oorlogssituatie met veelzeggende foto's geschetst. Een beknopte tekst gaf nog meer duidelijkheid over deze vier jaar durende dramatische situatie.

Ook de zeldzame en waardevolle objecten, zoals oorlogsgeld en herdenkingspenningen uit de verzameling van onze medewerkers Marc Stalpaert en Toon Van Boxstael geven een meerwaarde aan de tentoonstelling.

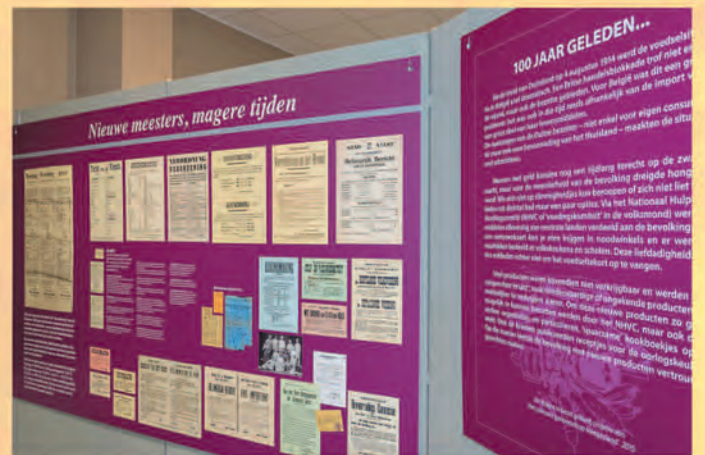
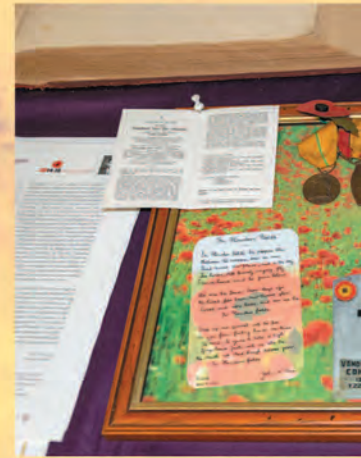
Een welgemeend dankwoord gaat naar de 'intendant' van de tentoonstelling, de man die vele maanden voorbereidend werk geleverd heeft, met name onze medewerker Staf Versavel.

Onze bestuursploeg verleende op een enthousiaste manier haar medewerking, om deze organisatie een grandeur te geven die het verdiende.

Wij dachten, op deze wijze, onze bijdrage geleverd te hebben om de oorlogsslachtoffers te herdenken die hun leven gaven voor onze vrijheid.

2014-18

Het wonderkind te Kerksken

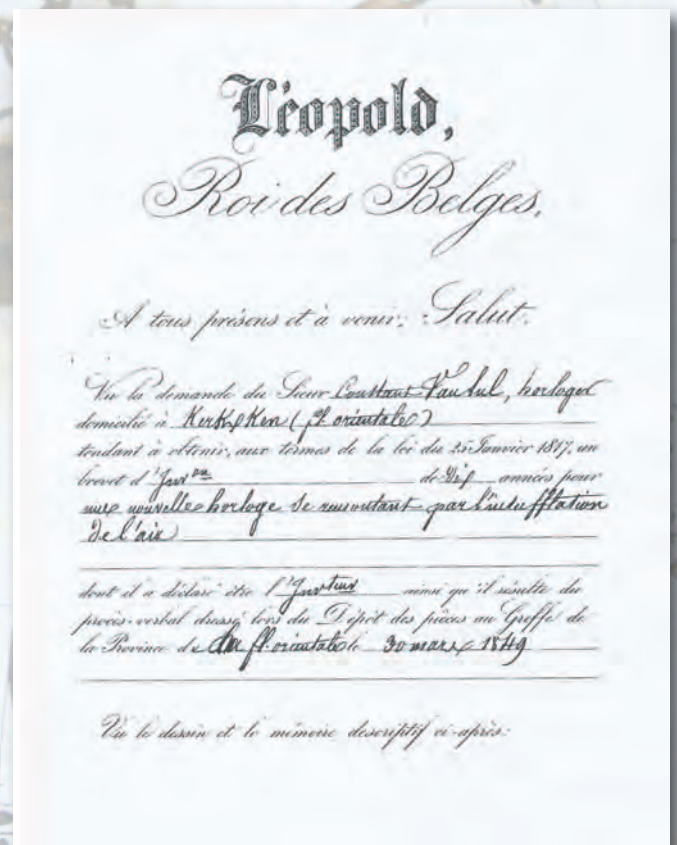
In ons tijdschrift jg. 1983, nr. 4 en jg. 1984, nrs. 1, 2 en 3 verschenen bijdragen over Constant Van Lul, volgens de toenmalige pastoor 'Het wonderkind van Kerksken'.

In 'Nabeschouwingen' door onze ex-medewerker Paul Temmerman (Ke) is er sprake van een hangklok, geconstrueerd door C. Van Lul, die bewaard werd in het Heemkundig Museum te Wetteren.

Dank zij onze collega's van de Wetterse Heemkundige Kring kwamen wij in het bezit van de klok, waarvoor dank! Op de wijzerplaat prijkt 'C. Van Lul Kerkxken'.

Constant Van Lul werd geboren te Kerksken in den Boekent op 17-07-1819. Hij huwde op 29-09-1849 met Frederica Cassier van Borsbeke.

Volgens het verhaal van pastoor Pauwels heeft Constant heel wat verwezenlijkingen op zijn palmares staan, van een mysterieuze snuifdoos die

Voor den volgenden brief heeft men ons eene plaats verzocht :
Kerkken, den 12 January 1855.
Mynheer den Opsteller van den Denderbode.

Onze gemeente Kerkken, en gansch het land komt een gevoelig verlies te ondergaan, in den persoon van Constant Van Lul, alom vermaerd door zyne uitvindingen, waardoor hy de kerkhorlogiën tot zoodanige volmaektheid wist te brengen als men konde wenschen.

Men bemerkte in al zyne werken iets nieuws, dat de oogen der aenschouwers tot zich trok, door het vernuft der uitvinding. Deze kunst zou niet derzelve uitvinder waerschynlyk voor altyd van de aerde te verdwynen; had hy het vooruitzicht niet gehad, voor elk voorwerp modellen te verveerlijgen, en zynen Broeder met hem te nemen, met nog vernufte werkmannen, die, tot voldoening van iedereen, den zelve stiel konnen voortzetten, en reeds bezig zyn met eene horlogie voor de kerk van St. Antelincx.

Wy hebben dan alle redens van te hopen, dat iedereen, met de zelve nauwkeurigheid en trouw, dan te voren zal konnen bediend worden, en dat den naem van Van Lul hier onstervelyk zal blyven.

Het voornaemste stuk, welk hy van zyne kunst agtergelaten heeft, onder de menigvuldige kerkhorlogiën is eene snuyfdoos, die alle directiën neemt, rond loopt, by elken persoon van een gezelschap, blyft staen, zich opent en sluyt, en naer iedereen bediend te hebben, wederkeert tot haren meester. Zekeren dag zat C. Van Lul op den hoek van eene tafel, en zag dat op de andere zyde wyn gedronken wierd, hy zet zyn glas op de doos, die spoedig tot de flessche liep en bleef staen tot dat het glas gevold was, en dan hetzelfde spoedig tot haer meester bragt. Het is de eenigste welke van dit slach in de wereld gekend is, en word van de liefhebbers geschat op 500 fr. en is voor dien prys te koop.

Gelieve M. den Opsteller in uwen eersten nummer eene plaats te verleen en aen deze regels, gy zult my verpligten. Z.

stopte vóór elke gebruiker: *hij wende de doos op, zette ze neer op tafel en ze liep beurtelings bij de zes snuivers voor elkeen stilstaande lang genoeg om eenen snuif te laten nemen. Ga dien Heer voorbij' riep Constant, 'hij snuift niet'. 'Kom terug, hij heeft zich bepeisd, hij zal toch een snuifken nemen'. De doos keerde terug tot voor den genoemden persoon!* Is dit ongeloofwaardig, een feit is dat hij wel talrijke torenhorloges geplaatst heeft o.a. Haaltert, Aaigem, Sint-Antelinks, Zottegem e.a.

Ook een fameuze hangklok *'zich opwinnende door de inblazing des winds'* is een product van Van Lul. Hij ontving een brevet van zijn creatie op 30 maart 1849 en bekwam *'een uitvinderbrevet voor tien jaar voor zijn horloge waarvoor hij verklaart heeft de uitvinder te zijn. Een opening van 2 tot 3 inch wordt*

gemaakt in de wand van de schoorsteen om de doorgang naar de elleboog van de ventilator mogelijk te maken. De lucht in het appartement komt van onderaf in de doos van de klok. Deze lucht aange-trokken door de inblazing van de schoorsteen vormt een onafgebroken luchtstroom die voldoende is om de kleine molen te laten draaien en de veer van de slinger te laten rekken. Wanneer deze veer wordt opgetild, heeft het overschot van de aandrijfkraft, bepaald door de continue rotatie van de ventilator, het effect dat door het roteren van de as van de veer langzaam draait terwijl hij op een groot wiel leunt. Dit is hoe de ventilatorsterkte zich continue kan ontwikkelen zonder enig ongemak voor de klok'.

Volgens Van Lul is de beschrijving vrij duidelijk, *'zodat het niet nodig is om een tekening bij de beschrijving te voegen'!!*

Constant stierf vrij jong op 33 jarige leeftijd in zijn geboortedorp op het gehucht Terlicht op 08-12-1852.

Enkele dagen nadien stuurde een zekere 'Z' een berichtje naar "Den Denderbode" waarin hij de 'onstervelykheid' van Constant belichtte(1).

Willy De Loose

1-SAA, Krantenarchief, Den Denderbode, 16/1/1853

Redactioneel

Documentatiecentrum

Wij danken:

Speciaal dankwoord voor de kinderen van onze overleden medewerker Roger De Troyer (Heldergem), die zijn omvangrijk archief in bewaring gaf bij de Heemkundige Kring.

Willy Rottiers, Kerksken: bidprentjes en brieven

Marc Wijnant, Kerksken: kader WO I

Godelieve Volckaert, Kerksken: brochure WO I

Suzanne De Kerpel, Haaltert: oude documenten, liedjesteksten

Guido De Boeck, Haaltert: bidprentjes

Suzanne De Loose, Haaltert: foto's

Wilfried Taeleman, Haaltert: bidprentjes oudstrijders

Michel De Cock-Perreman, Sint-Lievens-Houtem: bidprentjes

Sylveer Arrijs-Welle: pamflet Cinema Novelty

Heemkundige Kring Erpe-Mere: doodsbrieven, pamflet Vlaamse Kermis 1934

Hedwig Taeleman, Kessel-Lo: foto's

Wie helpt?

Bij de parlamentsverkiezingen (kamer van volksvertegenwoordigers) van 29 mei 1904 fungeerde op de lijst van de BWP (Belgische Werkliedenpartij) voor het arrondissement Aalst op de derde plaats een zekere FRANCOIS DE WALS, landbouwer uit Haaltert.

Het zou het hier gaan om François (Romanus) DE WALS ° Haaltert Musschenzele 17/10/1843,

† Haaltert Eiland 29/11/1914, ongehuwd landbouwer. Hij was de zoon van De Wals Gaugericus en Provost Henrica.

Weet iemand meer over deze persoon (en/of zijn familie) en eventuele nazaten uit deze familie?

Proficiat:

Wij danken de bezoekers aan het documentatiecentrum tijdens de Cultuurmarkt op zondag 16 september.

Vijf gelukkigen, geloot door een onschuldige hand kunnen wij plezieren met onze uitgave 'De Haaltertse deelgemeenten, vroeger en nu'. (Deze uitgave is nog verkrijgbaar).

Herman De Brouwer (Terjoden); Dieter Allaer (Haaltert); Karin Gees (Kerksken); Willem Den Herder (Haaltert); Linda De Muyter (Haaltert).

Ook onze expositie 'Leven in bezet en bevrijd gebied' was een schot in de roos. Ruim 550 bezoekers genoten van een prachtig opgebouwde tentoonstelling.

Elders in dit nummer vind je een sfeerbeeld.

En dit nog...

Heb je zelf enkele interessante documenten en/of foto's en wil jezelf in de pen kruipen om een artikel neer te pennen, laat van je horen!

zondag 6 januari: 'Open deur' in het documentatiecentrum van 10 tot 12u. Heb je suggesties i.v.m. onze werking? Heb je interessante documenten/foto's e.d., kom even langs.

Bij het begin van het nieuwe jaar én van ons 39e werkjaar bieden wij graag een glas aan.

Nieuwjaarswens 2019

*Nu
de wereld wijd openbreekt
geschonden in duizend kwetsuren
d'eeuwenoude seizoenen aan 't schuiven zijn
weinig nog is wat ooit was
toch één stevige stabiliteit.*

*Voor jou
met wie ik toevallig delen mag
een piepklein stukje ruimte en tijd
mijn allerliefste nieuwjaarswensen.*

*Drink de stroom van rechten met volle teugen
maar voed even weldadig
de bron van plichten waaraan zij ontspringt
en al dan niet gelovend in sprookjes
zoek, vind vervuld van hoop
de diepste kern der dingen*

in elkanders liefde.

Nera Redant

